

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ԱՊՐԻԼ 30, 1888 Ս. ԷԶՄԻԱՄԻՆ

Ասած է. «Ծառն արմատով է ծառ և տունն հիմամբ է տուն» : Եթէ ուզում ենք, որ ծառն աճի, զօրանայ, իւր ճիւղերն ու տերևներն էլ զարգացնէ, պէտք է նորա արմատի զօրացման վերայ հոգանք, ժամանակին ջուրն անպակաս անելով և նրան շրջապատող հողն պարարտացնելով : Եթէ ուզում ենք, որ մեր շինած տունն ամուր լինի, հեղեղից և փոթորկից երկիւղ չկրէ, պէտք է նորա հիմն ամուր ձգենք, ոչ աւազի այլ ժայռի վերայ նրան դնենք : Այս անժխտելի ճշմարտութիւն է մարդկային կեանքի համար, ոչ թէ միայն նիւթական իրերի վերաբերութեամբ, այլ և հոգեւոր ու բարոյական հաստատութեանց վերաբերմամբ : Մարդուս բոլոր կեանքի ղեկավարն է նորա դաստիարակութեան հիմն, եթէ նա խախտու է և անհաստատ, այնպիսի մարդու կենցաղավարութիւնը կներկայացնէ տատանող և փոփոխուող, ամեն բանից խռովող և ամեն կողմից շարժուող վիճակ : Եթէ միայն իրան անօգուտ, այլ և այլոց վատ օրինակ կդառնայ և գործքերին վնասակար, մանաւանդ երբ նա որեւէ հասարակական գործի գլուխ անցած է և ըստ բերման հանգամանաց ղեկավար իրանից աւելի սոոր մտաւոր կարողութիւն ունեցողների, որոնք անգիտակցաբար հետեւելով իրանց առաջնորդին ի վնաս անձանց կգործեն : Այսպիսի դէպքերի օրինակներ նկատելի են : Բնական հասարակութեանց կեանքի մէջ և մանաւանդ այնպիսեաց մէջ, որոնք դեռ ևս սակաւ զարգացումն ունին և դատապարտուած են միշտ հետեւելու առանց կշռադատութեան նորակիրթ, անփորձ, թերուս և անձնապաստան ղեկավարների ցուցմանց :

Այսպիսեաց շարքում են մեծ մասամբ ներկայումս և մեր հայ հասարակութիւնը, որոնք ամեն ուրեք նոր սկսում են զարգացման ճանապարհի վերայ կանգնիլ, բնազդաբար զգալով կարեւորութիւնը, փոխուելու մտաւորապէս և հոգեւորապէս, որպէս զի վերածնեն և ներկայիս հարկաւոր ոյժն ու խաղաղու-

Թիւնն ստանան և մարդկութեան առողջ ու զօրեղ անդամոց կենակցեն և սոցա նման և սոցա պէս գործեն ինքնուրոյնութեամբ: Այսպիսի ձգտման ժամանակ, երբ մարդս տեսնում է իւր ունեցածի ոչնչութիւնն և ձեռք բերելիք անհրաժեշտ պիտոյից անհունութիւնը, գործում է յափշտակութեամբ, առանց խիստ կշռադատութեան և ընտրութեան. ուստի և յաճախ ընկնում է սխալմանց մէջ, և եթէ ինքը այլոց էլ ղեկավարող է, քարշում է իւր հետ և սոցա ու սխալանաց մէջ ձգւում: Որպէս զի մեր հասարակական գործիչք բարեմտութեան և բուռն ցանկութեան հետեանք եղող յափշտակութիւնից չլեկավարուին և չսխալին և կամ որքան հնար է սակաւ սխալին, պէտք է միշտ յիշեն վերոյիշեալ «ծառն արմատով է ծառ և տունն հիմամբ է տուն», խօսքերն և իրանց պատուաստելիքը հայ ծառի բնի վերայ պատուաստեն և իրանց յանձնելիք տան հիմն հայ ժայռի և ոչ աւազի վերայ դնեն: Ամենքի ցանկութիւնն էլ բարի է. բայց այդ ցանկութեան իրագործման համար ընտրած միջոցներն են միայն սխալ. որով և ցանկութիւնն էլ անկատար է մնում և վնասն էլ վերայ է գալիս:

Հայ ազգի մտաւոր և հոգեւոր կեանքի արմատն և հիմն Ս. Էջմիածինն է իւր հաստատութիւններով, առանց սորա Հայութիւն երեւակայելը ցնորք է, այնպէս ինչպէս առանց Վատիկանի ու պապութեան՝ քաթոլիկութիւն երեւակայելը: Հայ եկեղեցեաց մայրը, արմատը, Միածնաիջի տաճարն է, ամենայն բարեկարգութիւնք այստեղից պիտի տարածուին բոլոր հայ եկեղեցեաց մէջ, հայ մտաւոր հաստատութեանց հիմն Ս. Աթոռոյս ձեմարանն է, որ պիտի պատրաստէ այլ դպրոցների համար, հնար եղածի չափ, աւելի զարգացած, հոգեւոր և աշխարհիկ գիտութեամբ զարգարուած և որ ամենանշանաւորն է, հայ հոգւով դաստիարակուած, իսկական մօր կաթմբ սնուած, ուսուցիչներ և ղեկավարներ: Նա պիտի տայ և բանիբուն և ընդունակ եկեղեցական բարձրաստիճան և քարոզիչ պաշտօնեաներ, որոնք թէ ժողովրդոց հոգեւոր պիտոյքն պիտի հոգան և թէ նրանց համաձայն հայ եկեղեցւոյ՝ նոցա մօր ոգւոյն հոգեպէս ղեկավարեն:

Այսպէս ուրեմն Ս. Էջմիածինն իւր հաստատութիւններով գոլով հայ ծառի արմատն՝ իրաւունք ունի հոգացողութեան

Հայազգի Հաստատութեանց կույմիյ, որոնք նորա ճիւղերն են, ամեն մարդ ինքը կարող է կշռել և որոշել, որովհետև խնդիրն և տւայոց համար պարզ է:

Եթէ ծառի արմատը թոյլ է, չունի բաւականչափ կերակուր, հողի անպարարտ լինելու պատճառով, զիա՞րդ կարող են նորա ճիւղերը սաղարթալից ու տերեւալից լինել, բազմաթիւ ծաղկներով զարդարիլ և բերել պտուղ առատ և անուշահամ: Զէ՞ որ նորա արմատից կարեւոր սնունդը չստանալով, կլինին նուազ և տակաւ առ տակաւ կչորանան: Եջմիածնից՝ Հայ ծառի արմատից հեռացած հայուլթիւն երեւակայելը ցնորք է, ասացի՞նք, և այդ անուրանալի պատմական փառա է. ապացոյցներ չե՞ն միթէ այդ ճշմարտութեան բազմաթիւ Հայ գաղթականութեանց կորուստն ու անհետանալն աշխարհիս ամեն ծայրերում. և ինչիցն էր դոցա կորուստն, եթէ ոչ Ս. Եջմիածնից՝ իրանց բնական արմատից անջատուելովը. վասն զի ծառն արմատովն է ծառ, առանց արմատի՝ կտրած ծառի թարմութիւնը վաղանցուկ է, ինչպէս և պատահեցաւ Հայ ազգի այն հասարակութեանց, որոնք անջատուեցան իրանց արմատից՝ Ս. Եջմիածնից և շուտով բոլորովին չորացան, խռիւ դարձան ու կոխան լինելով փշրուեցան: Շատ հեռու կերթայինք եթէ մենք այս մասին մի առ մի փաստեր առաջ բերելու լինէինք, նամանաւանդ որ այդ աւելորդ էլ է, որովհետև այդ փաստերն ամեն իսկ աշակերտի յայտնի են, որ իւր ազգի պատմութիւնը ուսել է կամ ամեն Հայի, որ Հայ գրքերի ընթերցանութեամբ զբաղուել է:

Ուրիմն եթէ Հայ ազգը կամենում է իբրեւ առանձին Հայ հոգեւորապէս և մտաւորապէս ապրել. բայց ապրել, ինչպէս ապրում են մարդկութեան ընտիր անդամները կազմող ազգերն, նուազութեամբ իւր և ընդհանուրի բարօրութեան հոգեւոր դասդիրարկութեամբ և մտաւոր զարգացմամբ, պէտք է նա՛ Հայ ազգն, առանձին ուշադրութիւն դարձնէ Ս. Եջմիածնայ՝ իւր արմատի վերայ. հոգայ սորա ամեն միջոցները զօրացնելու, կազդուրելու իբրեւ արմատի, որպէս զի սա էլ կարողանայ Հայ ազգի մասերին իրրեւ իւր ճիւղերին առատ և առողջարար կաթը ջամբել, զօրացնել նրանց, ծաղկեցնել և առատ ու անուշահամ պտուղներ բերել տալ: Այս մասին որքան պարտք կայ

սիացիին և Գերմանացիին օտարանում է յաճախ իւր ազգից և օտարի մէջ ձուլւում: Եջմիածնից զրկուած Հայերն էլ օտարաց մէջ ձուլուել են և կորել: Գիտութեանց հետ և ազգայնութեան ոգին պէտք է տիրէ մարդու սրտին, որ միայն հայրենիքումն է և նորա յիշատակաց մէջ: Այսօր հայի հայրենիքն իւր եկեղեցին է. սորա կեդրոնը Ս. Եջմիածինն. այստեղ է նորա հոգին սաւառնում: Ուստի և այն հայն որ իւր սրտի զգացմանց և մտքի մտածմանց առարկայ չէ անում Եջմիածինն և իւր պարտքը դէպի նա չէ ճանաչում, լինի նա թէ եկեղեցական թէ աշխարհական, շեղւում է Հայութիւնից, իսկ նա, ով անտարբերութեամբ, չենք ուզում ասել թշնամութեամբ է նայում Ս. Եջմիածնայ վերայ—այդպիսին մայրատեաց զաւակ է. հայ ազգի անդամութիւնից դուրս է: Հայ ազգը դարաւոր հիւանդ է—Ս. Եջմիածինն է նորա Պրոպատիկէ աւազանը: Այստեղ է նորա հոգւոր բժշկութեան աղբիւրը: Այսպէս պիտի մտածէ Հայ ազգն և նրան բարի կլինի աշխարհիս երեսին:

Ս. ԵՋՄԻԱԾՆԻ ԳՐԱԳՐԱՐԱՆ

Ձեռագիր № 2064 Տօնացոյց, գրած 1775 թուականին և որից տպագրուել է Սիմէօն Կաթողիկոսի ժամանակ, Տօնացոյցն, որ բաւական տարաձայնութեանց առիթ տուեց, իւր ժամանակ, բայց յետոյ ընդունուեցաւ ի գործագրութիւն:

«Փառք և գոհութիւն անլուեան ձայնիւ ամենասրբոյ Երրորդութեան Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն սրբոյ, Որոյ առատաձիւր շնորհքն և ողորմութեամբն, և օգնականութեամբ բազմերախտի և հոգեծնի Հօրն մերոյ Գրիգորի լուսաւորչին, ի լրումն եկեալ կատարեցաւ տպեցումն նորափայլ գորքոյ՝ որ կոչի Տօնացոյց, Աշխատասիրութեամբ և հոգաբարձութեամբ սրբազնահաւատ Հայրապետիս մերոյ Տեառն Սիմէօնի յոգնաշխատ և գերիմաստ Կաթողիկոսիս ամենայն Հայոց, Ի վերատեսչութեան սրբոց տնօրինականաց տեղեացն Քրիստոսի Աստուծոյ մերոյ Տեառն Պօղոսի քաջաբան վարդապետին Վանեցոյ, Եւ ի դիւանութեան արքայապետ՝ մայրաքաղաքին Կոստանդնուպօլսոյ. միանգամայն ծայրագոյն նուիրակին Սրբոյ Եջմիածնի, և փոխանորդին վերոյիշեալ սրբազան Հայրապետին մերոյ՝ Տեառն Զաքարիա համեստափայլ վարդապետին, Ի թուոյ Փրկչին մերոյ ՌՉՀԵ. և ի թուոյն մերում ՌՄԻԴ. և յամենանն ապրիլի եօթն ի Սուրբ Եջմիածին: